

UNGDOMSSTYRELSEN
www.ungdomsstyrelsen.se

UNGA MED ATTITYD

UNGDOMSSTYRELSENS ATTITYD-
OCH VÄRDERINGSSTUDIE 2007

UNGDOMSSTYRELSENS
2007:11
SKRIFTER

SAMMANFATTNING

Unga med attityd

Idag är det inte längre att bli färdig med sin utbildning, flytta hemifrån, bli självförsörjande eller få barn som förknippas med att bli vuxen. I stället är det egenskaper som att ta ansvar för sina egna beslut, veta vad man vill med sitt liv och hitta sin identitet som tycks spela störst roll.

Att bli vuxen tar tid

Vuxenblivande kan relateras till *övergångar mellan olika livsfaser* – som att bli förälder eller flytta hemifrån, bli myndig etcetera eller till dimensioner som tar hänsyn till en *individuell utveckling* – att veta vad man vill med sitt liv, hitta sin identitet eller att ta ansvar för sina beslut. Ofta ges en övergång från en roll till en annan stor betydelse i förväg, men efter att den har passerats eller uppnåtts förlorar den i tyngd. En jämförelse över tid visar att en större andel unga betonar den individuella utvecklingens betydelse för vuxenblivandet.

En stor majoritet, 80 procent, av de unga uppger att de *ser optimistiskt på sin framtid*. Det är oförändrat sedan 2002. Merparten anger de egenskaper som kan sägas beskriva en linjär etablering när de uppger vad de ser som *viktigt vid 35 års ålder* – arbete, boende, familj och barn. Mycket av detta är också *viktigt för de unga just nu* – men dessutom är fritiden viktig, lika viktig som arbete och familj.

Tre dimensioner av vad som är viktigt vid 35 års ålder kan identifieras, viktigast är *traditionella mål* (familj, barn, arbete och boende), därefter *materiella mål* (god ställning i samhället, eget företag och hög levnadsstandard) och sist

postmateriella mål (hög levnadsstandard, självförverkligande, resa och fritid).

Majoriteten anser att familj och vänner är det som *ger livet mest mening*. Av de unga som tror på en gud som man kan ha en personlig relation till (15 procent av de unga), anser var femte att den religiösa tron ger livet mest mening.

Tolerans och lika möjligheter

Synen på invandrare och flyktingar har blivit mer tillåtande. År 1993 ansåg 70 procent i åldersgruppen 16–29 år att *Sverige borde ta emot färre flyktingar* och nu är siffran 40 procent. Nio av tio unga som är utrikes födda har några eller många vänner med en annan etnisk bakgrund än de själva, bland svenskfödda unga är andelen 80 procent. De krav som finns på invandrare att anpassa sig i Sverige gäller framförallt språk och barnuppfostran, och inte i samma grad kulturella seder eller kläder – enbart 23 procent av de unga instämmer i att *invandrare bör anpassa sig till det svenska sättet att klä sig*. Mellan 40 procent och 50 procent av både unga och äldre anser att *invandrare gör att brottsligheten ökar* och skulle *inte vilja flytta till ett område med många invandrare*. Men en lika stor andel av både unga och äldre anser att *invandrare ger ett tillskott till Sveriges befolkning och kultur*.

Hälften, 50 procent, av både unga och äldre instämmer i att *det finns många rasister bland svenskar*, och 15 procent unga och äldre instämmer i att *Sverige är ett rasistiskt samhälle*. Det är enbart 20 procent i åldern 16–29 år som instämmer i påståendet att *invandrare har lika stora*

möjligheter som svenskar att lyckas i samhället medan 68 procent av de unga i undersökningen som är födda utomlands och 58 procent av de unga som är födda i Sverige anser att påståendet inte stämmer. Unga män och äldre uppger i högre grad mindre tillåtande attityder än vad unga kvinnor gör.

Den bild som finns av Sverige som ett jämställt land både bekräftas och dementeras i undersökningen. Den bekräftas så till vida att samtliga påståenden i undersökningen som gäller tvåförsörjarnormen, det vill säga jämn eller lika fördelning av hemarbetet och delad föräldradighet, har stort genomslag i samtliga åldrar, och mest hos de yngre. Vad som talar emot denna normativa jämställdhet är dels påståendet *det har gått för långt med jämställdheten i det här landet* där 30 procent instämmer samt att 20 procent av de unga männen och 35 procent av de unga kvinnorna instämmer i att *deras möjligheter till karriär och löneutveckling har påverkats negativt av att få barn*.

Yngre ifrågasätter kärnfamiljsnormen mer än äldre. På påståendet att *ett barn behöver både en mamma och en pappa för att växa upp lycklig* instämmer 40 procent av de yngre och 60 procent av de äldre. Tidigare rapporter har gjort kopplingar till att en stor andel unga växer upp med föräldrar som separerat. Nu ser vi också tydliga kopplingar till synen på samkönade relationer – de som inte instämmer i att barn behöver både en mamma och en pappa instämmer i högre grad i att homosexuella par har lika goda förutsättningar att vara bra föräldrar som heterosexuella par.

På påståendet att *homosexuella par har lika goda förutsättningar som heterosexuella par att vara goda föräldrar* instämmer 50 procent av de unga och 30 procent av de äldre. En högre andel in-

stämmer i att *homosexuella ska ha lika rättigheter att gifta sig* (71 respektive 54 procent), medan en lägre andel instämmer i att *homosexuella ska ha rätt att adoptera på lika villkor som heterosexuella* (46 respektive 29 procent). Majoriteten av de unga har positiva attityder till homosexuella medan det inte gäller för de äldre. En större andel bland unga kvinnor är också positiva än bland unga män.

Politiskt intresse och deltagande

Det politiska intresset är oförändrat sedan 2002, men lägre än 1993. Intresset är högst bland de äldsta, 55–74-åringarna. Drygt var fjärde, 27 procent, av de unga är *intresserade av politik i allmänhet* (36 procent av de äldre) och 38 procent av *samhällsfrågor* (51 procent av de äldre). Den viktigaste politiska frågan för unga är arbete, sedan kommer skola, sjukvård och miljö. För äldre är det sjukvård, skola, arbete och äldreomsorg.

Endast 5 procent, bland både yngre och äldre, anser att de kan *påverka politiska beslut*. Däremot anser 57 procent av de yngre att de kan *påverka valet av sin utbildning* och 26 procent att de kan *påverka sin bostadssituation*. Av de äldre ansåg 58 procent att de kan påverka sitt boende. Individer med högskoleutbildning och som är intresserade av politik anser i störst omfattning att *deras röst hörs i samhället*.

Av de unga kan 44 procent tänka sig att vara *medlem i ett politiskt parti* och 8 procent svarar att de är eller har varit medlemmar. Unga *debatteerar politik på internet* i större omfattning än äldre. De är också i högre grad beredda att *delta i olika protestaktioner*, medan de äldre är mer benägna att välja mer traditionella aktiviteter inom den representativa demokratin.

Ungas hälsa och livskvalitet

Även om unga generellt sett har god hälsa har andelen som ofta är *oroliga för sin hälsa* ökat. Psykosomatiska symtom – till exempel ont i magen, ont i huvudet och sömnbesvär – har också ökat stadigt och då framför allt hos unga kvinnor. Andelen som är helt nöjda med sin hälsa ligger på samma nivå som 1997 hos de yngre, medan den har ökat i det äldre urvalet. Minst nöjda med sin hälsa är unga arbetslösa. Andelen som anser att *livet motsvarar deras förväntningar* har minskat. Det finns tydliga indikationer på en ökad polarisering i ungdomsgruppen.

I ungdomsgruppen ser 16–19-åringarna mest pessimistiskt på *sin framtid*, 6 procent av dem ser ganska eller mycket pessimistiskt på sin framtid att jämföra med 2 procent i åldersgruppen 25–29 år. Motsvarande mönster har funnits sedan 1997 då frågan först ställdes. I hela ungdomsgruppen är mellan 5 och 11 procent missnöjda med *sitt liv* just nu och 75 procent är nöjda. Av dem som är nöjda är mellan 23 och 30 procent helt nöjda med sitt liv just nu. Mest nöjd är åldersgruppen 55–74 år där en majoritet, 53 procent, svarar att de är helt nöjda.

En något mindre andel unga (46 procent) än äldre (55 procent) anser att *livet motsvarar deras förväntningar*. Bland unga som är arbetslösa eller i åtgärd instämmer endast 22 procent i att livet motsvarar förväntningarna, och 49 procent menar att det inte gör det. Det finns ett starkt samband mellan i vilken utsträckning livet motsvarar förväntningarna och hur man ser på framtiden. På samma sätt finns det ett samband mellan hur nöjd man är med livet och hur man ser på framtiden. De som är nöjda ser optimistiskt på framtiden, medan var tredje

ung som är missnöjd med sitt liv ser pessimistiskt på framtiden, men majoriteten är fortfarande optimistiska.

Det är åldersgruppen 55–74 år som i störst utsträckning uppger att de har en hög *livskvalitet*. I ungdomsgruppen uppger 7 procent att de har en låg livskvalitet, men 64 procent av dem uppger att de ser optimistiskt på framtiden. Nio av tio, 93 procent, har en hög livskvalitet, av dem har nästan alla, 99 procent, en optimistisk framtidssyn. Den ungdomsgrupp som i störst utsträckning uppger att de har en låg livskvalitet är unga som är arbetslösa. De som har en låg livskvalitet har i större utsträckning en dålig ekonomi och är i lägre grad nöjda med sina relationer till föräldrar, vänner och partner än unga som har en hög livskvalitet.

Mobilitet och boende

Var tredje ung människa, 36 procent, tror sig *flytta från sin bostadsort* inom de närmaste åren och 39 procent tror att de kommer att bo kvar. Det är en större andel som tror att de kommer att bo kvar på orten jämfört med 1997 då det var 35 procent och andelen närmar sig resultatet från 1993 (42 procent). De som tror att de kommer att flytta uppger att studera, prova något nytt eller arbeta som de tre troligaste orsakerna.

Majoriteten instämmer i att det är viktigt att *ha hunnit resa innan de blir 35 år*. Det är en större andel bland tonåringar än bland unga vuxna som instämmer i att hinna resa är viktigt. Att resa och se sig om bedöms som viktigt i hela ungdomsgruppen och detta har inte förändrats sedan 1997, förutom att intresset ökat bland dem i åldern 25–29 år. Dock uppger en lägre andel unga 2007 jämfört med 2002 att de *vill bosätta sig utomlands under minst sex måna-*

der, 70 procent jämfört med 80 procent. Samtidigt har andelen som aldrig har varit utomlands ökat något och andelen som har varit mycket utomlands minskat eller i vart fall inte ökat. Detta är ett trendbrott jämfört med tidigare då siffrorna entydigt visat på ett ökat resande. Sammantaget tyder det på att unga även har senarelagt resandet.

Andelen som är *nöjda med sin bostad* minskar mellan åldersgrupperna 16–19 år, då unga bor med föräldrarna och 70 procent är nöjda, och 20–24 år, då unga inleder sin egen etablering på bostadsmarknaden och 56 procent är nöjda. Sedan ökar andelen som instämmer successivt med åldersgrupperna och bland de äldsta 55–74 år finns också den största andelen nöjda, 90 procent.

De yngsta, som bor med föräldrarna, instämmer i lägst grad att de har *inflytande över sin bostadssituation*, 33 procent, och sedan ökar även inflytandet successivt i de olika åldersgrupperna till 81 procent i åldern 55–74 år. Även bland unga som är arbetslösa eller studenter upplever en låg andel att de har inflytande över sin bostadssituation, 41–42 procent. Medan andelen som anser att de har inflytande över densamma är störst bland unga som bor i glesbygd, 62 procent, och unga som arbetar, 65 procent.

Ungas syn på utbildning

Av de unga i studien uppger 70 procent att de *planerar en minst treårig utbildning på högskole- eller universitetsnivå*. Bland dem med föräldrar som är arbetare är det strax över 50 procent, och bland dem med föräldrar som är högre tjänstemän är det över 80 procent som planerar en längre utbildning.

De tre huvudsakliga orsakerna till högre studier är möjligheten att få ett bra jobb (70 procent), sedan kommer för att få ägna sig åt det man verkligen är intresserad av (57 procent) och för den egna utvecklingen (42 procent). En av fem, 23 procent, svarar att de kan tänka sig att studera för att slippa vara arbetslösa.

Det är 60 procent av de unga och 50 procent av de äldre som instämmer i att de har haft stort *inflytande över sina utbildningsval*. En lägre andel av unga som är arbetslösa och unga svenskar som är födda utomlands instämmer i att de har haft möjlighet att påverka sitt utbildningsval (under 50 procent anser det). I åldersgruppen 16–19 år är 37 procent helt *nöjda med sin utbildning*, i åldern 20–24 år är 25 procent helt nöjda och i åldern 25–29 år är andelen 29 procent. Unga med en längre utbildning instämmer i högre grad i att de är nöjda. Unga som är studenter just nu, på gymnasiet eller högskolan, instämmer också i högre grad i att de är helt nöjda. Endast 15 procent av de arbetslösa är nöjda med sin utbildning, jämfört med 25 procent av dem som arbetar och 38 procent av dem som studerar. Störst andel som är helt nöjda med sin utbildning, över 50 procent, finns i åldern 55–74 år. De som uppger att de har haft ett stort inflytande på valet av utbildning, uppger också i större utsträckning att de är nöjda med sin utbildning.

En arbetsmarknad för alla

Andelen som arbetar har minskat från 50 till 40 procent sedan 2002. Samtidigt har andelen som studerar och andelen som är arbetslösa ökat.

De som arbetar är i större utsträckning nöjda än 2002. De anser i högre grad att deras arbete motsvarar kvalifikationerna de har och ger dem personlig tillfredsställelse och inte bara en inkomst.

Unga vill helst arbeta inom den privata sektorn. Kultur/medier/design kommer högst upp på önskelistan och försvaret samt säkerhet/transporter längst ner.

De egenskaper i arbetet som blev topp fem 2002 kvarstår – trevliga arbetskamrater, bra chef, god arbetsmiljö, fast anställning och bra lön. Den tydligaste förändringen bland unga är att vikten av fast anställning har ökat sedan 2002. Motsvarande ökning finns inte bland de äldre. Fast arbete är extra viktigt för dem med erfarenhet av arbetslöshet.

Unga instämmer i lägre grad (20 procent) än äldre (50 procent) i att unga bör få lägre lön för att skapa fler arbetstillfällen. Äldre instämmer också i högre grad i att de bör få gå i pension tidigare för att skapa arbete åt unga, 50 procent av de äldre instämmer jämfört med 30 procent av de yngre. Äldre instämmer också i högre grad (80 procent i åldern 55–74 år) i att jobbsökarprojekt bör vara obligatoriskt för unga än vad unga gör (40 procent i åldern 16–19 år). På påståendet att a-kassa och socialbidrag skämmer bort unga instämmer 30–35 procent av unga och äldre, medan 40 procent i samtliga åldersgrupper inte instämmer. På påståendet att unga borde anstränga sig mer för att få ett arbete instämmer 40–45 procent i samtliga åldersgrupper medan 20 procent inte instämmer.

Sex av tio unga (60 procent) kan tänka sig att bli egna företagare, men enbart 10 procent ser det som viktigt att ha uppnått vid 35 års ålder. De huvudsakliga strukturella orsakerna till att unga tvekar att starta eget företag är ekonomisk osäkerhet, brist på kunskap och krångliga regler. En individuell orsak som unga uppger är att de saknar en affärsidé.

Det är 61 procent av de unga och 50 procent av de äldre som har varit arbetslösa som har upplevt arbetslösheten som besvärande och blivit nedstämda eller oroliga. Bland unga kvinnor anser 60 procent (bland unga män 50 procent) att arbetslösheten har varit besvärande, bland utrikes födda anser 74 procent det och bland svenskfödda 60 procent.

Fritidens roll

Andelen unga som anser att det är viktigt att ha fritid just nu har ökat sedan 2002, samtidigt som andelen som anser att det är viktigt att ha fritid vid 35 års ålder har minskat. I gruppen 16–19 år är det störst andel som svarar att de är nöjda med sin fritid. Hur stor betydelse fritiden ges verkar inte bero på kön, storlek på bostadsort, utbildning eller sysselsättning. Det vi gör på fritiden kan fylla olika funktioner. Fritidssysselsättningen kan till exempel vara nyttoindex (ge status, prestige, leda till arbete eller vara till nytta i framtiden) eller självförverkligande (umgås med andra med samma intressen, uttrycka sin personlighet, lära sig nya saker, få nya vänner eller att det är roligt). Utrikes födda och 16–19-åringar får höga värden på både nyttoindex och förverkligandeindex vilket betyder att en större andel av dem värdesätter dessa egenskaper än svenskfödda och unga i åldrarna 20–29 år. Unga män och unga som

bor i glesbygd och i mindre kommuner har höga nyttoindex, unga kvinnor och studenter har höga förverkligandeindex.

Den fritidsfunktion som störst andel unga anser vara viktig är, liksom 2002, att ha roligt. Därefter följer att man lär sig nya saker och att man får umgås med andra som delar ens intressen. Andelen som idrottar, är i naturen, går på bio eller läser tidningar och böcker har minskat sedan 2002. Andelen unga som använder internet och besöker kulturevenemang har ökat. Knappt hälften är medlemmar i någon organisation, vilket är en minskning från 2002.

Majoriteten unga anser sig varken ha för mycket eller för lite fritid. Det är en större andel arbetslösa och unga som har en låg livskvalitet som uppger sig ha för mycket fritid, i gruppen som har en låg livskvalitet finns också en stor andel som uppger sig ha för lite fritid. Bland 16–19-åringar är det en större andel som uppger att de är nöjda med sin fritid jämfört med i äldre åldersgrupper, en större andel unga födda i Sverige uppger också att de är nöjda med sin fritid än unga som är födda utrikes. Unga som har en låg livskvalitet är i högre grad missnöjda med sin fritid än unga som har en hög livskvalitet. En jämförelse med tidigare undersökningar visar att andelen som är missnöjd med sin fritid verkar ha ökat i gruppen som har en låg livskvalitet.

Om undersökningen

Unga med attityd är en studie om ungas attityder och värderingar som nu har genomförts för fjärde gången, den första genomfördes 1993. Undersökningen innebär en möjlighet att samlat analysera ungas attityder och värderingar inom de flesta områden som ingår i ungdomspolitikerna; arbete, hälsa, utbildning, inflytande och fritid och jämföra dessa attityder och värderingar med andra generationer och mellan olika grupper av unga. Studien bygger på 7 500 enkäter som skickades dels till 6 000 unga i åldersgruppen 16–29 år (unga), dels till 1 500 i åldern 35–74 år (äldre). Svarsfrekvensen var 53 procent och datainsamlingen avslutades i slutet av januari 2007. Materialet har kalibrerats och viktats för att representera populationen.